

OBČUTEK ZA GORSKO NARAVO

Dasi zaporedoma doživljamo razočaranje, ko vidimo, kako malo v gore zahajajočega občinstva zna izrabljati našo največjo naravno zakladnico — naše visoke planine — v svoje razvedrilo, pouk in srečo, sta me dva zaporedoma si sledeča dogodka posebno nujno opozorila, da je nekaj gnilega v kraljestvu Danskem — v našem gorohodstvu.

Dolga leta sem počitnice in druge proste dni preživel sredi divne doline Kamniške Bistrice, kjer sem imel majčkeno sobico v prastari leseni kolibi na Kopišču. Od tam sem pohajal v gore in stranske doline po dovoljenih in nedovoljenih stezah, tiho kot tat, da ne bi zmotil njenih pravih prebivalcev, srnjadi in divjih koz, štirinogih in pernatih domačinov širnih gozdov in prostih višin, da ne bi zmotil čudovite tišine, ki vlada tam malo stran od planinskega doma. Ledeniške groblje in divje tesni Bistrice in Bele so mi bile domačija in predmet študija, nenehnega občudovanja in sanjarjenja. Kamniška Bistrica mi je že 52 let preljubo zatočišče in vsako leto mi je bolj prirasla k srcu, saj je kljub pol stoletju, od kar zahajam v njeno okrilje, še nisem do konca doumel. Pa se je zgodilo, da mi je bilo to zadnje tiho zavetišče na Kopiščih zaradi »višjih ciljev« najnovejših gospodarjev kamniških gozdov in lesa končno odpovedano. Tisti dan, ko sem basal svoje malenkosti v kovček in nahrbtnik in končno podrl skromni pograd, je bila že nastopila jesen. Čudovito je ta veličastni letni čas s svojimi barvami, mirom in že mračnimi meglami začel prevzemati zapuščino poletja. Počasi sem korakal proti Koncu, da bi pri planinskem domu dobil v avtobusu prostor zase in za svojo ropotijo. Še enkrat sem v duhu križem obiskal vse številne ledeniške groblje, tihe kotičke stran od poti, na presekah pa sem pozdravljal gorske velikane, ki so že sprejeli prvi sneženi nakit in so se mi zdaj prikazovali iz težkih megel, zdaj se skrivali za njimi in za pajčolani od vetra gnanega dežja. Moja notranjost je bila podobna tej otožni jesenski gorski pokrajini.

Zadnji klanec in planinski dom v svoji veličastni okolici je stal pred menoj. Tu sem se bom odslej moral zatekati in morda bom našel mir. Ko pa sem se približal se je iz doma v neme gore oglasil radio nekako takole: »Francek in Pepca želita svoji prijateljici...« — in nato neka zamorska glasba. Tri ure še do odhoda! Ven nisi mogel, ker te je nalive prisilil ostati pod streho. Tedaj je zabrnelo od Kamnika sem. Osebni avto in pokrit kamion sta izstresla trumo ljudi, ki so deloma že omahujoč, oboroženi z ogromnim bobnom in vsemi mogočimi ropotali prihrumeli v dom. V kolikor niso tolkala in cvileče gosli pregnale zadnjega miru, v toliko so se z najglasnejšim krikom in vikom potrudili fantje in dekleta, ki so nosili liter za litrom iz kamiona v dom, da se je vse treslo. Le čemu so prišli sem? Koliko lepote je šlo mimo njih, ko bi lahko vsaj skozi okna videli, kako je jesen podila ostanke poletja iz gora in srebrila najvišje gore s svežim snegom ter preslikavala zelene bregove.

In neka znanka je prišla s Krvavca. Kdo ga ne pozna, gore prelepega razgleda na rajde Julijskih Alp in Kamniških planin ter na daljne hribe

skrivnostnega krasa? V spominu na davna leta, ko smo pozimi in poleti uživali s tega vrha prelest naše domovine in še ni bilo kože na Krvavcu, sem navdušen vprašal mladenko: »Je bilo lepo? Kajne!« »Pa še kako!« je odgovorila. »Vso noč smo plesali!« Plesala je vsa številna mladina, ki je je bila polna vsa koča, ves veliki planinski dom na Krvavcu! Zamudili so sončni vzhod, porod novega dneva, zaspanih oči niso videli lepote dneva, ko sonce s svojo toploto vzbudi tok sreče in življenja v milijardah od njega odvisnih bitij — od človeka do zadnjega nežnega žužka, od velikanske smreke do najnežnejše cvetke in mahu in najdrobnejše bakterije. Celo v na videz mrtvem skalovju zaživi, ko se staja led, da se okruži kamen, da steče voda. Niso videli divjih grap, po katerih voda polagoma odnaša naše gore na ravnine in v daljna morja, ne melišč, kjer najvišji vrhovi leže strti od zmrzali; ne veličastnih sten, kjer zijajo strašne rane v najtršem skalovju, ne tisoče najrazličnejših pojavov in predmetov, ki vsi tvorijo naše gore, vredne, da se jim tiho in skromno približamo in s svojimi čuti prejmemo lepe in osrečujoče vtise v sebe. In tako tisoči in tisoči naših mladih ljudi, kajti od povesod se čujejo enake novice, da alkohol, krik in vik in neprimerno vedenje po našah kočah in domovih odvajajo množice od pravega namena gorohodstva.

Kje je krivda? Ali so naši ljudje nesposobni, da bi sprejeli v sebe globlje vtise, da bi v naravi videli njeno veličino, da ne bi bili zmožni pravilno ceniti planinske lepote, njenega miru, naravne veličasti? Ne, to ni res! Iz lastne izkušnje vem: kjer sem imel priložnost tudi najpreprostejšim ljudem nekoliko pripovedovati o nastanku gora, njihovem milijone let trajajočem razvoju, o povezanosti vseh pojavov, o njihovi vzročni odvisnosti, povesod so radi poslušali in želeli še več izvedeti in izpopolniti vrzeli, ki jih jim je pustila nepopolna in slaba izobrazba. Premnogokrat pa so zazijala globoka brezna nevednosti, predvsem pa silovita osamljenost človeka sredi narave, s katero ni bil niti srčno niti razumsko prav nič povezan. Ni mu bil vzbujen topli čut za naravo, v našem primeru za veličastno gorsko prirodo. Nekaterim je ta čut prirojen, mnogim pa bi se dal gotovo priučiti ali pa vzbuditi.

Gotovo je, da bi morala postati šola bolj življenjska, kjer bi se predmeti podajali nekoliko topleje, prisrčneje. Potem bi postal odnos mladega človeka tudi prisrčnejši do vsega, kar ga obdaja. Seveda je pravilno le tako poučevanje, ki ne vzbuja med mladino strah pred nezadostnimi redi, ampak že v šolski klopi pričara naravo med štiri stene, da žival, ki jo obravnava, oživi, da vzbudi tudi v človeku smisel za njene križe in težave v boju za obstanek, za njeno čutenje. Posebno bi se morala mineralogija in geologija tako podajati, da bi oživel tudi mrtvi kamen. Saj v mladih očeh kamen res ni drugega kakor kamen, mrtev in negiben. A tak je le za nas, kratko živeče ljudi, ne pa milijone in milijarde let trajajoče življenje velike prirode, kjer ničesar ni stalnega, nepremakljivega, neizpremenljivega. Učitelj — profesor, umetnik v poučevanju, bi moral znati s pravilnim prikazovanjem storiti, da bi v neizmerno gibljivem duhu človeške fantazije stekel tudi najtrši kamen, oživel najstarejši apnenec, da bi se pogreznile najvišje Alpe in Himalaja zopet v

globino morja, od koder bi tisoče metrov debele skale strahotne sile, nastajajoče zaradi krčenja zemeljske skorje, strahotnega pritiska stranskih obokov zemeljskega oboka, dvigale, vile, zavijale, lomile in narivale v tisoče kilometrov dolge gorske rajde.

In zopet ni dosti, da se poučuje stroga strokovna botanika, da se razčlenjajo komplicirani cveti in razcvetja v najdrobnejše dele, da učenci poznajo vse številne družine in drugo. Za srčno izobrazbo novega človeka je prav tako potrebno, da zna človek čutiti z rastlinami in mladini je treba to vcepiti že v zgodnji mladosti, če hočemo, da bo imela kdaj smisel za varstvo in za uživanje prirode. Že mlad se mora človek zavedati, da tudi rastlina po svoje čuti in jo prav tako lahko ubijemo, če ji vzamemo njej potrebne življenjske pogoje, predvsem, če jo utrgamo. Prav to manjka danes malone vsem gorohodcem, sočutje z rastlino, zavest, da je prav tako nezaslišano komplicirano sestavljeno živo bitje kakor človek. Še davno nismo prišli do dna skrivnosti rastlinskega življenja. Če bi gorohodci prihajali s to zavestjo v gore, s spoštovanjem do njenih bitij in sestavnih delov, bi neizmerno povišali užitek svojega pohoda, ko bi srečevali stoletne drevesne orjake, ki so sposobni, da prenašajo brez škode borbo z viharji, s sušo, nalive, lakoto na trdih skalah ter dolgo trajno zimo; ob pogledu na nežne cvetlice bi jim moral zastajati dih, ko bi jih videli s pravim očesom, kako ustvarjajo z nam še nepoznanimi njim lastnimi silami oblike, ki nas očarajo, barve, ki nas razveseljujejo in si pestro izbirajo dom na goli skali, v črni prsti, na pustem grušču ali v močvari, in si povsod na nam še nerazumljiv način ohranjajo življenje, življenje je kakor naše.

Ob današnji stopnji znanosti in omike je vendar že nastopil čas, da bi se vsakdo slovesno zavedal, da smo vsi, prav vsi, gore, živali in rastline, četudi tako čudovito pestro sestavljeni, tako neskončno različno zgrajeni, in smo si vsi, prav vsi tako sorodni, da prehajamo drug v drugega ...

Te splošne, a vendar poglobljene zavedne in povsod uporabljene izobrazbe danes manjka večini gorohodcev, zato tako brezdušno vedenje v naravi, ki so ji popolnoma tuji, kakor da bi bili nekaj popolnoma drugega, izvenzemskega, da, izvenvsemirskega, ki je vendar zgrajeno iz istih snovi kakor mi! A vsi ti gorohodci zaslužijo globoko usmiljenje, ne prezir. Kako strahovito so revni! Kako strahotno so lahkomiselni, ko drve v blazni gonji za puhlo zabavo plesa in bučne godbe harmonik v alkoholnem navdahnjenju in s tobačnim dimom odišavljenem ozračju gostiln in planinskih koč mimo neizmernega bogastva, ki jim ga sipa narava na stezo, ob stezi, na gorske bregove, na sinje vrhove, na divne horizonte!

Pa ne samo pomanjkljiva domača, šolska, in sploh srčna kultura so krivi, da je premnogim ljudem otopel občutek sorodstva s narado, smisel za gorsko naravo sploh; mnogo je po mojem mnenju krivo tudi preveliko udobje, ki se nudi v številnih kočah in domovih gorohodcem. Preudobne steze, najrazličnejše alkoholne pijače, hotelom podobno okolje v kočah, možnost popivanja, plesa in razgrajanja, nekaznovano uničevanje rastlin in neugnano motenje goram lastnega posebnega miru in

tišine z vriskanjem in jodlanjem, tudi to je odtujilo človeka od samotne gorske prirode. Udobnosti na potih in v kočah so povzročile, da je gorohodec pozabil, da so bile gore nekoč šola značaja, da je bilo gorohodstvo tudi neke vrste delo, trud, s katerim smo dosegli uspeh. Primerjali bi ga lahko življenju. Saj se na gorah trudimo, se dvigamo korak za korakom navzgor, bodisi po skalovitih stezah bodisi po neskončnih snežiščih in ledenikih. In včasih se zdi, da pota ne bo konec in bo trud brez konca. A vztrajno se dvigamo in končno le dosežemo visoki cilj, kjer se nam odpro prekrasne daljave, nepopisni razgledi na rajde gora, na srce razveseljujoče, neizmerno pestre, neskončno se prelivajoče barve v mogočni gorski naravi. In vse to smo dosegli s trudom, vztrajnostjo, zaupanjem in v družbi enako mislečih, tudi v nevarnosti zvestih tovarišev. Vse to se je zgodilo v nekaj dneh, ki smo jih preživeli v gorski prirodi. In ko se vrnemo na dnevno delo — kako je podobno *trudapolnemu* gorohodstvu! Ker pa traja pot do uspeha v življenju mnogo dalj časa, a kjer tudi vztrajnost in zvestoba pripeljeta do zaželenega cilja, nas spomin na težje ture vedno vzpodbuja s svojo podobnostjo, da vztrajamo tudi v težkem trudu pri delu! Pa še več, zaradi svoje lepote in globine, povezanosti z veliko naravo, nam prav planinstvo, ki nudi napor in premagovanje težav, pomaga premagati neštete težave v dnevnem življenju, pa tudi v izrednih težjih razmerah. V tem oziru je posebno poučna prekrasna knjiga velikega nemškega planinca Teodorja Wundta »*Ich und die Berge*«. Ko mu z zanimanjem slediš po neštetih gorah od vzhoda do zahoda, od severa do juga in ob vsakem letnem času po Alpah, ti šele ob koncu, ko omenja vrednost alpinizma, pove, da je tik pred pisanjem knjige izgubil v bitki edinega sina, da je general in . . .« da navedem en primer: »To knjigo sem spisal v glavnem med divjanjem bitke ob Sommi (v prvi svetovni vojni) med dvanajsttedenskim bivanjem v bojnem zaklonišču. Štotine granat je vsak dan žvižgalo preko zasilnega zaklonišča, ki sem si ga za bivanje zgradil. A kaj me je brigalo! Bil sem v drugem svetu! . . . Kako naj bi bilo to mogoče, če mi gore ne bi dale druge, višje življenjske vsebine, ki se je javljala v veseli veri v idealnejšo in globljo vsebino vseh reči in ki me je dvigala nad zunanosti, predvsem pa, ki me je vodila k dejavnosti, ki ti vedno dalje pomaga . . .«

A. Wundt je bil vojak, član nemškega generalnega štaba, vzgojen po starem! Koliko bolj bi mogla današnja napredna veda, poglobljena in pristrčno podana, približati človeka gorski naravi, ko že vemo, koliko sreče, zadovoljstva in značajnih ljudi more vzgojiti ter s tem poplemeniti celotno družbo! Česa pa je človeška družba bolj potrebna kakor plemenitega mišljenja, ki naj jo privede do izpolnitve visokih ciljev, ki si jih zadaja, da bo na našem malem planetu boljše kakor je bilo do sedaj, ko se je človek proti človeku grje boril kakor zveri med seboj?! Potov do tega tako potrebnega plemenitega mišljenja je sicer več, a gotovo je eden od najvažnejših stik z veliko gorsko naravo, ki nas prikaže v pravi perspektivi, nas nujno privede do pravilnega ocenjevanja malenkosti in gledanja na višje, važnejše cilje, ki jih zasleduje vsa človeška družba. Zato je res že čas, da bi se vsi, ki so odgovorni za prihodnost ljudstva, zavedeli med drugim tudi važnosti vpliva pravilnega planinstva.